

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้จะกล่าวถึงผลงานวิจัยและแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับตัวแปรที่นำมาศึกษาโดยแบ่งเป็นส่วนที่เป็นแนวคิดทฤษฎี และส่วนที่เป็นผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แพทยหญิงสุภา มาลากุล ณ อยุธยา (ปราณี รามสูตร, 2528) ได้กล่าวถึงธรรมชาติของวัยรุ่นไว้ว่า วัยรุ่นก็คือวัยรุ่น วุ่นกับคนอื่นบ้าง วุ่นกันเองบ้าง เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างชีวิตเด็กกับผู้ใหญ่ ถ้าเข้าโค้งที่ดี เข้าถึงหลักชัย แต่ถ้าเข้าผิดลู่วิ่งก็เกิดปัญหา การจะเข้าผิดลู่วิ่งหรือเข้าโค้งดี ขึ้นอยู่กับความเข้าใจการยอมรับและการรู้จักพ่อของพ่อแม่และผู้ใหญ่

ฮอลล์ (G. Stanley Hall) (ปราณี รามสูตร, 2528) (อ้างจาก Dorothy Rogers, Psychology of Adolescence, 1972, p.5) ซึ่งเกิดในช่วงปี ค.ศ. 1844-1924 ได้กล่าวถึงวัยรุ่นตามสายตาของคนในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ว่า "วัยรุ่นนั้นเปรียบไปก็เหมือนลูกนก ปีกยังไม่แข็ง แต่กระหายที่จะบินไกล ๆ"

โรเจอร์ (ปราณี รามสูตร, 2528) สืบพบว่า เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่ยังสับสนเกี่ยวกับตัวเอง ขณะเดียวกันก็มีความรู้สึกว่าคุณใหญ่และคนทั่วไปไม่ค่อยจะยอมรับเขา ไม่ชอบเขา ฯลฯ

วัยรุ่น เป็นวัยที่น่าสนใจศึกษามากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องกระบวนการของการพัฒนาการทางด้านอารมณ์ ทัศนคติ ความเชื่อ และความสนใจ ที่นอกเหนือไปจากพัฒนาการทางร่างกาย

และสติปัญญาที่เป็นไปตามช่วงอายุแล้ว เพราะเรื่องของจิตใจเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ไม่อาจรู้
กันได้จากการมองดูเพียงภายนอกเท่านั้น จึงต้องทำการศึกษากันอย่างลึกซึ้ง

ความหมายของทัศนคติ

กอร์ดอน อัลพอร์ต (Gordon Allport) ให้ความหมายของทัศนคติว่า เป็นสภาวะ
ความพร้อมทางปัญญาและจิตประสาท ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ สภาวะความพร้อมนี้มีอิทธิพลใน
ทางชี้นำหรือพลวัต (dynamic) ที่จะกำหนดการตอบสนองของบุคคลต่อสรรพสิ่งและสถานการณ์
ซึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น ๆ (อ้างใน Marvin E. Shaw and Jack M. Wright;
Scales for the Measurement of Attitudes; New York : McGraw-Hill,
1976, p. 3.) และ Gordon Allport, "Attitudes" in C. Murchison Ed.;
Handbook of Social Psychology (Worcester, Mass : Clark University
Press, 1935, p. 810.)

โฮเวิร์ด เอช เคนด์เลอร์ (Howard H. Kendler) กล่าวว่า ทัศนคติ คือ ภาวะ
ความพร้อมของแต่ละบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าในสิ่งแวดล้อมรอบตัว หรือทัศนคติ
คือ แนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมในทางสนับสนุนหรือหลีกเลี่ยงพฤติกรรมในทางบวกหรือทางลบ
ต่อสถานการณ์บางอย่างต่อบุคคล สถาบัน หรือแนวความคิดบางอย่าง

เฟรดเดอริก เจ แมคโดนัลด์ (Frederic J. McDonald, 1959) ให้ความหมาย
ของทัศนคติว่า คือความโน้มเอียงที่จะแสดงพฤติกรรมในทางใดทางหนึ่ง หรือความพร้อมที่จะ
แสดงพฤติกรรมออกมาในทางใดทางหนึ่ง

จากคำจำกัดความข้างต้นพอสรุปได้ว่า ทัศนคติ หมายถึงสภาวะความพร้อมทาง
จิตใจและอารมณ์ของบุคคลในอันที่จะสนองตอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสถานการณ์บางอย่างโดย
การแสดงท่าทีความรู้สึกในรูปของพฤติกรรม อันอาจเป็นไปในทางต่อต้านหรือสนับสนุน

องค์ประกอบของทัศนคติ

ทัศนคติมียองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ประการ คือ

1. ความรู้ ความเข้าใจ ความคิด (Cognitive Component) เป็นการตอบสนองต่อบุคคล ในลักษณะของการรับรู้ อันสืบเนื่องมาจากความคิด ความเชื่อที่มีต่อสิ่งของหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ วิจัยข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับ ทำให้ทัศนคติที่แสดงออกมาในแนวความคิดว่า อะไรรู้ก อะไรรู้ผิด

2. ความรู้สึก (Affective Component) เป็นลักษณะทางอารมณ์ของบุคคลที่คล้อยตามความคิด ความเชื่อ ถ้าบุคคลมีความคิดในแง่ดีต่อสิ่งใด ก็จะมีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้น ทัศนคติจะแสดงออกในรูปของความรัก ความโกรธ ความชอบ ความพอใจ ความเกลียดหรือความไม่พอใจ

3. พฤติกรรม (Behavioral Component) คือ ความพร้อมที่จะกระทำอันเป็นผลเนื่องมาจากความคิด และความรู้สึก ซึ่งออกมาในรูปของการประพฤติปฏิบัติโดยการยอมรับหรือปฏิเสธ และเป็นการกระทำที่สามารถสังเกตเห็นได้ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2519)

ลักษณะสำคัญของทัศนคติ

ทัศนคติจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อองค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันพอจะสรุปลักษณะของทัศนคติ (ไพบูลย์ อินทริวิชา, 2517) ดังนี้

1. ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้หรือเกิดจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด

2. ทัศนคติเป็นสภาพการณ์ทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำของบุคคล เพราะเป็นส่วนประกอบที่กำหนดแนวทางให้ทราบล่วงหน้าว่า ถ้าบุคคลประสบสิ่งใด ๆ แล้ว บุคคลนั้น ๆ จะมีท่าทีต่อสิ่งนั้นในลักษณะใด

3. แม้ว่าทัศนคติเป็นสภาวะทางจิตใจที่มีความมั่นคงพอสมควร แต่ทัศนคติก้อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ อันเนื่องมาจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และการเรียนรู้

เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทักษะที่อาจจะมี การเปลี่ยนแปลงได้ โดยเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ (ไพบูลย์ อินทริวิชา, 2517)

1. บุคคลเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้โดยอาศัยแรงจูงใจ
2. บุคคลเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้โดยอาศัยเทคนิค และวิธีการอันเหมาะสม
3. บุคคลเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้โดยอาศัยจากการกระทำหรือการปฏิบัติจริง
4. บุคคลเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้โดยอาศัยหลักการแห่งเหตุผล

แม้ว่า ทักษะจะไม่ใช่วัตถุกรรม แต่ก็สามารถวัดพฤติกรรมที่เกิดจากทัศนคติเป็นตัว กำหนดได้ เพื่อเป็นแนวทางในการทำนายหรืออธิบายทัศนคติได้

สก๊อทท์ (Scott, 1968) กล่าวว่า การศึกษาเพื่อสร้างเครื่องมือวัดทัศนคติจำเป็นต้องศึกษาถึงลักษณะของทัศนคติ ดังนี้

1. ทิศทางของทัศนคติ (Direction) ทัศนคติแสดงออกได้ 2 ทิศทาง คือ
  - 1.1 ทัศนคติเชิงนิมาน หรือ ทัศนคติทางบวก (Positive) เป็นความโน้มเอียงของอารมณ์ในทางชอบ ฟังพอใจ คล้อยตาม หรือเห็นด้วย ทำให้บุคคลอยากแสดงออกหรือปฏิบัติในทางดีต่อสิ่งนั้น ๆ
  - 1.2 ทัศนคติเชิงนิเสช หรือทัศนคติทางลบ (Negative) เป็นความโน้มเอียงทางอารมณ์ในลักษณะไม่ฟังพอใจ เกลียดหรือต่อต้านไม่เห็นด้วย ทำให้บุคคลเกิดความเบื่อหน่ายหนีให้ห่างจากวัตถุนั้น หรือสถานการณ์นั้น ๆ
2. ระดับของทัศนคติ (Magnitude) หมายถึง การที่บุคคลแสดงความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้น อาจมีความรู้สึกเพียงผิวเผินเล็กน้อย หรือลุ่มลึก ทัศนคติระดับผิวเผินจะไม่มี ความคงที่เปลี่ยนแปลงง่าย ส่วนทัศนคติระดับลุ่มลึกจะคงทนถาวรและเปลี่ยนแปลงยาก
3. ความเข้มของทัศนคติ (Intensity) หมายถึง ปริมาณของความรู้สึก หรือความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งจะปรากฏในรูปของความรู้สึกต่อสิ่งนั้นมากหรือน้อยเพียงใด

การวัดทัศนคติ

เนื่องจากทัศนคติเป็นภาวะของจิตใจ เป็นพฤติกรรมทางสมองซึ่งเป็นพฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) ไม่สามารถจะวัดหรือสังเกตได้โดยตรง จะสังเกตได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นได้แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ดังได้กล่าวไว้แล้วนั้น จึงได้มีผู้ที่จะพยายามถ่ายทอดทัศนคติของบุคคลให้เป็นพฤติกรรมภายนอก เพื่อที่จะได้ศึกษาและวัดได้

ในการศึกษาทัศนคติอาจทำได้ 3 วิธี (พวงพกา ตัณฑลิก, 2522) คือ

1. การสังเกต (Observation) เป็นวิธีหนึ่งที่ใช้ในการศึกษาทัศนคติ สิ่งสำคัญที่ใช้ในการสังเกตคือ ตา และหู การสังเกตเป็นการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด แล้วสรุปคาดพิง (Infer) ไปถึงทัศนคติของบุคคลนั้นที่มีต่อสิ่งนั้น การศึกษาทัศนคติโดยวิธีสังเกตนี้ ใช้วัดทัศนคติในบางด้านเท่านั้น เหตุที่เราไม่ใช้วิธีการสังเกตในการศึกษาทัศนคติโดยทั่ว ๆ ไป เนื่องจากจะสังเกตได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีการตัดสินใจ (Making Decision) ที่ จะแสดงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลของทัศนคติออกมา ถ้ายังไม่แสดงออกมาเขาก็สังเกตไม่ได้ สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ พฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นอาจเกิดเวลาใดก็ได้ ถ้าเราต้องการได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ ต้องสังเกตตลอดเวลา ซึ่งจะต้องใช้เวลามาก และบางครั้งพฤติกรรมที่สังเกตได้ก็ไม่มีประโยชน์ต่อการวิจัย เราจึงไม่ค่อยนิยมใช้วิธีการสังเกตในการศึกษาทัศนคติ
2. การให้เจ้าตัวรายงานออกมา (Self-Report) เป็นวิธีที่นิยมใช้การวัดทัศนคติความสนใจและบุคลิกภาพของบุคคล การใช้วิธีนี้ก็คือ การให้เจ้าตัวรายงานความรู้สึกนั้น ๆ ออกมาว่ารู้สึกชอบ ไม่ชอบสิ่งนั้นอย่างไร คำรายงานที่ได้จากการบรรยายความรู้สึกของตนออกมานั้น แต่ละคนอาจรายงานได้ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และความสามารถในการบรรยาย การกำหนดตัวเลขที่เป็นคะแนนของทัศนคติที่ได้จากคำรายงานเหล่านี้ อาจจะไม่มีความเป็นปรนัย และไม่สามารถนำมาใช้ในการเปรียบเทียบกันได้ ผู้นำทางการศึกษาการวัดทัศนคติหลายท่าน เช่น เทอร์สโตน (Thurstone) ลิคเอร์ท (Likert) และกัทแมน (Guttman) ได้พยายามสร้างสเกลที่ใช้ในการวัดทัศนคติขึ้น คะแนนที่ได้จากการวัดทัศนคติโดยใช้สเกลที่บุคคลเหล่านี้สร้างขึ้น เป็นคะแนนที่จัดอยู่ในระดับมาตราอันตรภาค (Interval Scale)

ซึ่งแต่ละหน่วยมีขนาดเท่ากัน สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ว่ามากหรือน้อยกว่ากันเท่าไร วิธีให้เจ้าตัวรายงานความรู้สึกออกมานี้เป็นวิธีการวัดทัศนคติที่นิยมใช้กันมากในงานวิจัยทางการศึกษา และงานวิจัยครั้งนี้ก็จะใช้วิธีนี้ด้วยเช่นกัน

3. วิธีสร้างจินตภาพ (Projective Techniques) นิยมใช้กันมากในการวัดบุคลิกภาพ ทัศนคติและคุณธรรมด้านต่าง ๆ ของบุคคล โดยใช้เครื่องมือชนิดนี้เป็นตัวกระตุ้นให้เขาแสดงความคิดเห็น หรือแสดงปฏิกิริยาออกมา เพื่อจะได้สังเกตดูว่าขณะนั้นเขามีความรู้สึกนึกคิดอย่างไร ความรู้สึกที่แต่ละบุคคลมีต่อสิ่งเดียวกันมักจะแตกต่างกันออกไป แล้วแต่ประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคล วิธีวัดแบบนี้ให้สำหรับวัดทัศนคติในระดับลึก ๆ ที่บางครั้งเจ้าตัวก็ไม่ทราบถึงทัศนคตินั้น นิยมใช้กันมากในด้านจิตวิทยาและจิตแพทย์ วิธีนี้มักจะใช้การตีความหมายรูปภาพหรือการเติมเรื่องที่ให้มาให้สมบูรณ์ ปัญหาที่สำคัญในการวัดทัศนคติโดยวิธีสร้างจินตภาพก็คือ ผู้ที่ทำการศึกษจะต้องมีประสบการณ์ และความสามารถเพียงพอในการแปลความหมายข้อมูลที่ได้มา

บอล โรคิช และ เดอเฟลอร์ (Ball-Rokeach and Defleur, 1976) ได้อธิบายให้เห็นว่า ผลต่าง ๆ จากการแสวงหาข่าวสาร จากสื่อมวลชนนั้น มีดังต่อไปนี้

1. ก่อให้เกิดผลในด้านความรู้ความคิดเห็น ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความกระจำงหรือบางทีก็อาจก่อให้เกิดความกำกวมขึ้นก็ได้ นอกจากนั้นก็ยังก่อให้เกิดผลในแง่ทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ และผลในแง่ความคิดเห็นว่า สิ่งไหนเป็นเรื่องสำคัญที่ควรพิจารณา รวมทั้งผลในด้านการขยายความเชื่อของบุคคลแต่ละคนและการกำหนดค่านิยมด้วย

2. ก่อให้เกิดผลในด้านความรู้สึก ข่าวสารจากสื่อมวลชนอาจจะสร้างความรู้สึกต่าง ๆ เช่น กลัว วิทก กังวล รวมทั้งการสร้างกำลังใจ หรือบางทีก็อาจทำลายขวัญและกำลังใจได้เช่นเดียวกัน และ

3. ก่อให้เกิดผลในด้านพฤติกรรม ซึ่งมีทั้งการเร่งเร้าให้ลงมือกระทำหรือหยุดยั้งการกระทำ รวมทั้งก่อให้เกิดการกระทำทั้งในด้านดี เช่น การช่วยเหลือผู้อื่น หรือในด้านไม่ดี เช่น ความก้าวร้าวรุนแรงต่าง ๆ เป็นต้น

ทัศนคติเกิดจากกระบวนการอบรมขัดเกลาทางสังคม ที่เกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลนั่นเอง ซึ่งมีความแตกต่างกันตามลักษณะสำคัญทางประชากร สำหรับตัวแปรสำคัญที่ใช้วิเคราะห์ผู้รับสารโดยทั่วไป (พีระ จิรโสภณ, 2531) ได้แก่

เพศ งานวิจัยนิเทศศาสตร์ชี้ให้เห็นว่า ผู้หญิงมักจะถูกโน้มน้าวใจได้ง่ายกว่าผู้ชาย และมักจะเผยแพร่ความคิดเห็นที่ได้รับจากการจูงใจนั้นให้ผู้อื่นต่อไปอีกด้วย ผู้หญิงโดยทั่วไปมักมีลักษณะชอบความสวยงาม มีความนุ่มนวล และอารมณ์อ่อนไหว

อายุ โดยทั่วไปแล้ว คนหนุ่มสาวมักมีความคิดเสรีนิยม ส่วนคนสูงอายุนั้นก็มักจะมีความคิดอนุรักษนิยมมากกว่าและซุกจุกใจได้ยากกว่า กลุ่มคนอายุต่างกันมีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน เด็กวัยรุ่นสนใจความสนุกสนาน คนวัยหนุ่มสาวสนใจความรัก สนใจอนาคต การเรียน อาชีพ การมีครอบครัว คนวัยผู้ใหญ่สนใจการสร้างฐานะ ความมั่นคงในชีวิต และคนวัยสูงอายุสนใจเรื่องสุขภาพอนามัย ฯลฯ

การศึกษา คนที่มีการศึกษาสูงโดยทั่วไปสนใจข่าวสารบ้านเมืองมากกว่าความบันเทิง จากผลการศึกษารายงานต่าง ๆ พบว่าผู้ชมโทรทัศน์ส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มผู้มีการศึกษาค่ำ รายได้น้อย เป็นผู้หญิง และอ่อนวัยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งนี้ เพราะโทรทัศน์มีลักษณะเป็นสื่อที่ดูง่าย ไม่ต้องใช้ความพยายามใด ๆ ไม่ต้องอ่านเหมือนหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร ถ้าดูไม่หนากหรือดูไม่บ่อยก็ดูกันได้ทั้งนั้น เหมือนกับการนั่งดูหนังดูละครหรือดูกีฬาทั่วไป

นอกจากนี้การวิจัยยังพบว่า ผู้มีการศึกษาสูงมักจะจูงใจได้ยากกว่าผู้มีการศึกษาค่ำ ผู้มีการศึกษาสูงโดยทั่วไปมักจะเชื่อในสิ่งที่มีเหตุผล มีข้อมูล และข้อเท็จจริงประกอบ

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นการวิเคราะห์กลุ่มผู้รับสาร โดยดูจากรายได้ อาชีพ พื้นฐานครอบครัว และสถานะในสังคม เป็นต้น ผู้รับสารที่มาจากกลุ่มที่มีความแตกต่างกันในสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น เช่น คนหาเช้ากินค่ำ คนมีฐานะดี คนโสด คนมี

ครอบครัว คนในเมือง คนชนบท คนเป็นข้าราชการ คนเป็นพ่อค้า ฯลฯ แต่ละคนจะมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน มองโลกไม่เหมือนกัน มีทัศนคติความเชื่อไปคนละอย่าง มีรสนิยมผิดกัน เป็นต้น ผู้ส่งสารจำเป็นต้องวิเคราะห์และศึกษาธรรมชาติของผู้รับสารแต่ละกลุ่มให้เข้าใจ เพื่อช่วยให้การสื่อสารราบรื่นและสัมฤทธิ์ผล

สำหรับงานวิจัยนี้จะกล่าวถึงตัวแปรสำคัญเฉพาะเพศ กับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มวัยรุ่นที่มีอายุและการศึกษาในระดับที่ใกล้เคียงกัน จึงอาจไม่พบข้อแตกต่างในด้านนี้

ผู้รับสารเกิดการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัว เริ่มตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน เพื่อน สื่อมวลชน เป็นต้น แต่สถาบันที่ใกล้ชิด และมีความสำคัญต่อบุคคลมากที่สุด คือ สถาบันครอบครัว ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของแต่ละบุคคลจะถูกหล่อหลอมมาจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่แตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ในครอบครัว ความเชื่อ บุคลิกภาพของผู้ปกครอง และความเป็นอยู่ของครอบครัว นักการศึกษาได้พยายามแบ่งลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูไว้หลายรูปแบบ พอจะประมวลสรุปได้เป็น 4 แบบ ดังนี้

1. แบบปล่อยปละละเลย (Laissez-faire)

พ่อแม่ต่างก็ไปกันคนละทางตามความชอบของตน ไม่สนใจในกันและกัน และในเด็กเท่าที่ควร พ่อแม่เชื่อว่า "เด็กจะดีดีเอง จะชั่วชั่วเอง" ทัศนคติเช่นนี้ทำให้เกิดความคิดว่าตนไม่ต้องรับผิดชอบในการอบรมสั่งสอนลูกให้ประพฤติในสิ่งที่ควรประพฤติ เวลามีปัญหาเฉพาะหน้าเกิดขึ้นในตอนที่เด็กยังตัดสินใจไม่เป็น ก็ไม่ช่วยให้รู้ว่าอะไรผิดชอบชั่วดี อะไรควรทำ ไม่ควรทำอย่างไร เพราะเหตุใด ถ้าเด็กโตขึ้นเสียคน ก็ถือว่าเป็นกรรมของเด็กเอง และต้องการความเห็นอกเห็นใจจากผู้อื่นที่ตนโชคร้ายเช่นนั้น พ่อแม่เช่นนี้อาจใช้อำนาจรุนแรงกับเด็ก โดยเฉพาะครอบครัวหาเช้ากินค่ำ มักลงโทษเด็กรุนแรงและปราศจากเหตุผล เพราะมองไม่เห็นความผิดของตน จึงโมโหโทโสที่ลูกนำความลำบากมาให้ เด็กที่เติบโตขึ้นมาในบรรยากาศเช่นนี้ จะรู้สึกขาดความรัก ความอบอุ่นจากพ่อแม่ มองไม่เห็นความผิดชอบของตน มักจะมองโลกในแง่ร้าย

ไม่ไว้ใจผู้อื่น ไม่เชื่อว่ามีคุณธรรม ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้หรือรับการฝึกฝนให้มีคุณธรรม ความดีต่าง ๆ ขาดความขยันขันแข็ง ระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ การชวนชวายในการศึกษาเล่าเรียน ความเสียสละ ฯลฯ ถ้าเป็นเด็กในครอบครัวชั้นสูง บรรยากาศเช่นนี้จะทำให้เด็กตามใจตนเอง เมื่อโตขึ้นหมดบารมีของพ่อแม่แล้วก็ยากที่จะดีได้

2. แบบปกป้อง (Protective)

พ่อแม่มีลักษณะปกป้องลูก ห่างลูกไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง จนกระทั่งโตแล้วก็ยังไม่ปล่อยวางตามไปดูแลทุกอย่าง จนกระทั่งขาดการมีความคิดเห็นเป็นของตัวเอง คิดอะไรเองไม่เป็น คือถูกปกป้องมาก จนทำให้ขาดความเชื่อมั่น และตัดสินใจอะไรด้วยตัวเองไม่ค่อยจะ
ได้

3. แบบประชาธิปไตย (Democratic)

พ่อแม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รับผิดชอบร่วมกันในการอบรมเลี้ยงลูก และในภารกิจอื่น ๆ ของครอบครัว การตัดสินใจใด ๆ ในครอบครัวเกิดขึ้นจากการตกลงเห็นชอบของสมาชิกทุกคน โดยถือความสุจริตของส่วนรวมเป็นใหญ่ เด็กมีโอกาสใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ และรับผิดชอบในกิจการต่าง ๆ ของครอบครัว มีโอกาสให้หัดคิด ริเริ่มและตัดสินใจในเรื่องจากเล็กไปหาใหญ่ พ่อแม่สนองความต้องการพื้นฐานของเด็ก ให้ความรัก ความเอาใจใส่และจัดสิ่งแวดล้อมทางกาย เพื่อให้เด็กเจริญเติบโตได้อย่างเต็มที่ เด็กได้รับอนุญาตและได้โอกาสที่จะสมาคมคบหากับเพื่อน ในสายตาของพ่อแม่เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ทุกคนมีส่วนร่วมได้ออกเสียงและให้ความคิดเห็น ซึ่งถ้าเกิดขัดแย้งกันขึ้น ก็เป็นโอกาสให้แต่ละคนได้ฝึกการใช้เหตุผลโต้แย้ง เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูในบรรยากาศเช่นนี้ น่าจะเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่เหมาะสมกับการปกครองระบอบเสรีประชาธิปไตย

4. แบบเผด็จการ (Autocratic)

พ่อเป็นหัวหน้าครอบครัว มีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว มีอำนาจเด็ดขาดในการตั้งเป้าหมายของครอบครัวและกฎเกณฑ์ และให้ทุกคนปฏิบัติตาม แม้รับผิดชอบงานบ้านทุกอย่าง ตลอดจนการอบรมเลี้ยงดู การตัดสินใจในครอบครัวเป็นหน้าที่ของพ่อ หรือทั้งพ่อและแม่เท่านั้น เด็กไม่มีส่วนออกเสียงด้วย ความต้องการของเด็กไม่ได้รับการพิจารณาและตอบสนองเสมอไป พ่อแม่ไม่แสดงความรักใคร่ลูก ความเอาใจใส่ต่อกันมีน้อย ทุกคนปฏิบัติตามกิจของครอบครัวตามหน้าที่ แทนที่จะทำด้วยความรัก ความเห็นใจ เด็กไม่ได้รับอนุญาตให้ออกไปไกลจากบ้านจนกว่าจะฟื้นวัยรุ่น นั้นหมายความว่าระหว่างเด็กหญิงและเด็กชายแยกกัน พ่อแม่และเด็กอาจมีนั้นทางการร่วมกัน

ผลของการเลี้ยงดูในครอบครัวที่มีบรรยากาศแบบเผด็จการ คือ เด็กมักจะขาดความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับพ่อแม่ ขาดความรู้สึกอบอุ่น มั่นคงปลอดภัย และการที่ปฏิบัติตามคำสั่งพ่อแม่เป็นประจำ ทำให้ขาดความคิดริเริ่มและความเชื่อมั่นในตัวเอง อาจชี้ขาดไม่กล้าเป็นตัวของตัวเอง และในบางเรื่องก็ไม่สามารถจะพึ่งพาตนเองได้ เพราะไม่เคยฝึกตัดสินใจโดยตนเอง หรือโดยที่ผู้ใหญ่คอยแนะนำให้ แต่ก็มีส่วนที่อยู่บ้าง คือ สามารถลำรวมตนได้ดี ไม่ฝ่าฝืนระเบียบกฎเกณฑ์ อ่อนน้อม เคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่

ทัศนคติโดยเฉพาะเรื่องความรุนแรง นอกจากจะเรียนรู้ได้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบตัวแล้วยังสามารถเรียนรู้ได้โดยอ้อม จากการได้เห็นได้ฟัง ได้รับรู้จากบุคคลและสิ่งต่าง ๆ หรืออาจเกิดจากประสบการณ์โดยตรงก็ได้ งานวิจัยครั้งนี้ได้รวบรวมทฤษฎีต่าง ๆ ในเรื่องผลกระทบของการสื่อสารมวลชนเกี่ยวกับเนื้อหาความรุนแรงได้ 7 ทฤษฎีด้วยกัน คือ

ทฤษฎีแรงเสริม (Reinforcement Theory)

โจเซฟ แคลปเปอร์ (Klapper Joseph, 1960) เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญสนับสนุนทฤษฎีเกี่ยวกับแรงเสริมโดยกล่าวว่า ความรุนแรงในโทรทัศน์และสื่อมวลชนต่าง ๆ มักจะไม่เพิ่มหรือลดความเป็นไปได้ในการแสดงพฤติกรรมรุนแรงของผู้รับสารอย่างเด่นชัด แต่สิ่งที่เกิดจากผล

ของสื่อมวลชนก็คือ เป็นแรงเสริมความก้าวร้าวรุนแรงหรือแรงเสริมการต่อต้านความก้าวร้าวรุนแรงที่มีอยู่แล้วของบุคคลผู้รับสาร

ทฤษฎีแรงเสริมของความก้าวร้าวรุนแรงในสื่อมวลชนชี้ให้เห็นว่า เนื้อหาในสื่อมวลชนเป็นแรงเสริมต่อทัศนคติ ค่านิยม บรรทัดฐาน ความเชื่อ ฯลฯ ของบุคคลที่รับสาร ถ้าบุคคลนั้นเชื่อในการใช้ความรุนแรงอยู่แล้ว ความรุนแรงในสื่อมวลชนก็ช่วยเสริมความเชื่อนั้นให้หนักแน่นขึ้น แต่หากบุคคลใดในสังคมที่ไม่ชอบใช้วิธีการรุนแรง เขาก็จะรับรู้ความรุนแรงที่ปรากฏในสื่อมวลชนในลักษณะเลือกสรรคือมองเป็นว่าความรุนแรงนั้นก่อให้เกิดความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน การจะได้มีการหลีกเลี่ยงเป็นอย่างยิ่ง

ทฤษฎีการปลูกฝัง (Cultivation Theory)

เกอร์บเนอร์และคณะ (Gerbner et al, 1980) ได้พัฒนาทฤษฎีการปลูกฝังโดยมีสมมติฐานว่าข่าวสารในสื่อมวลชนโดยเฉพาะในโทรทัศน์ได้ปลูกฝังปั้นแต่งความคิดของผู้รับสารเกี่ยวกับโลกที่แท้จริงอิทธิพลของวิทยุโทรทัศน์ในสังคมสมัยใหม่นี้แพร่กระจายเข้าไปสู่ทุกประตูบ้าน ทั้งบนตึกระฟ้า หรือในสลัม เนื้อหาในโทรทัศน์มักจะเกี่ยวข้องกับความรุนแรง อาชญากรรม ความขัดแย้งเรื่องราวทางเพศ ฯลฯ เสมอจนทำให้ผู้ชมมีความรู้สึกที่โลกนี้เต็มไปด้วยความรุนแรง ความขัดแย้ง ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การดิ้นรนต่อสู้ นอกจากนั้นเนื้อหาในโทรทัศน์ก็มักจะแสดงให้เห็นว่าตัวละครเอกในเรื่องมีอำนาจหรือมีชัยชนะเหนือผู้อื่นได้ก็ด้วยวิธีการใช้กำลังหรือความรุนแรงเท่านั้น ผู้ชมโทรทัศน์ถูกปลูกฝังให้มีความรู้สึกที่โลกที่เป็นอยู่ในโทรทัศน์คือโลกที่แท้จริงของเราที่เต็มไปด้วยความรุนแรง

ทฤษฎีนี้แตกต่างจากทฤษฎีอื่น ๆ ในแง่ที่ว่าสื่อมวลชนมิได้มีผลต่อพฤติกรรมรุนแรงของผู้รับสารมากนัก แต่มีผลต่ออารมณ์ ความกลัว ความกังวลใจและความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในสังคม ทั้งนี้เพราะกลัวความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นตามความรู้สึกที่เขาได้เห็นในวิทยุโทรทัศน์หรือสื่อมวลชนอื่น ๆ

ทฤษฎีการผ่อนคลาย (Catharsis Theory)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่าปกติคนเราจะมีประสบการณ์ประจำวันที่ทำให้เกิดความเครียดหรืออารมณ์หงุดหงิด ซึ่งอาจจะนำไปสู่พฤติกรรมที่ก้าวร้าวรุนแรงได้ ดังนั้นการมีโอกาสดับสื่อบทละครที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรุนแรงจะช่วยปลดปล่อยหรือบรรเทาความรู้สึกที่อยากแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวลงได้ เช่น การดูภาพยนตร์โทรทัศน์ที่มีเรื่องตำรวจปราบผู้ร้าย เรื่องเกี่ยวกับสงครามหรือการศุภกัมาย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สามารถเป็นสิ่งทดแทนหรือเป็นทางออกของความก้าวร้าวรุนแรงในตัวคนเราที่เกิดจากภาวะกดดันในชีวิตประจำวันได้ เราอาจมีความรู้สึกเหมือนกับว่าตำรวจ ทหาร หรือนักมวยในจอโทรทัศน์ได้กระทำความรุนแรงแทนตัวเราแล้ว ดังนั้นความรุนแรงทางสื่อบทละครจึงเปรียบเสมือนกลไกทางจิตวิทยาและทางสังคม (Psychological and social mechanism) ที่เป็นทางออกสำหรับพฤติกรรมความรุนแรงของคนเรา

เฟชบาชและซิงเกอร์ (Feshbach, S. and Singer B., 1971) กล่าวว่าลักษณะการเป็นเครื่องผ่อนคลายความก้าวร้าวรุนแรงนี้ จะเกิดผลกับชนชั้นต่ำมากกว่าคนระดับกลาง ทั้งนี้เนื่องจากคนในระดับกลางมีความสามารถในการควบคุมหรืออดกลั้นต่อการแสดงออกของความรุนแรงได้ดีกว่าคนชั้นต่ำของสังคมอยู่แล้ว

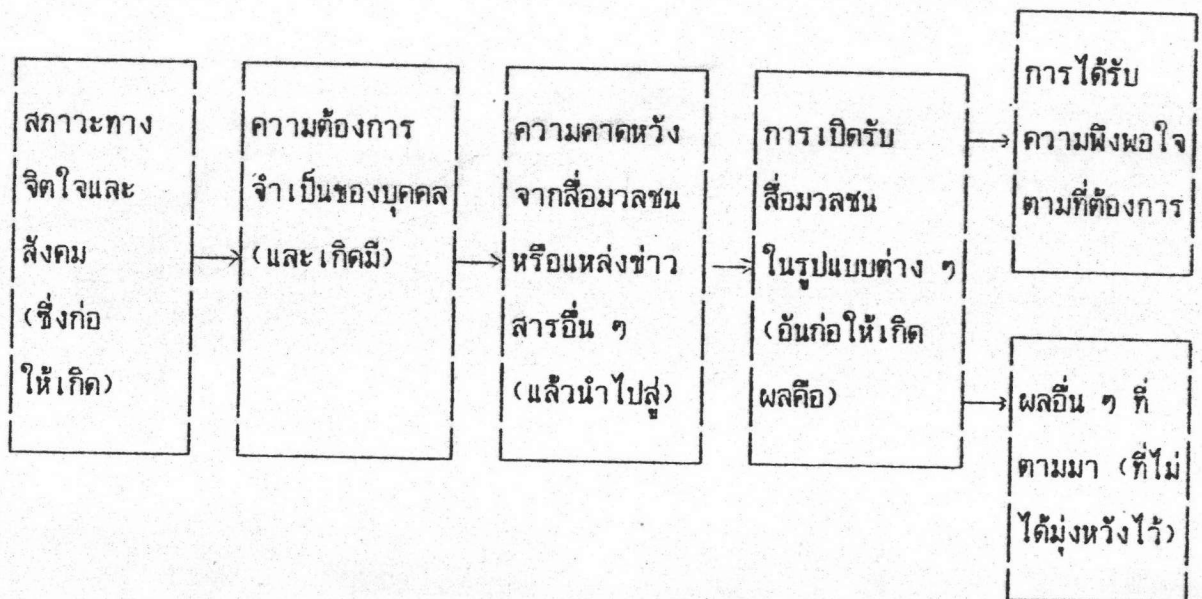
แนวทางศึกษาการใช้ประโยชน์และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อมวลชน (The Uses and The Gratifications approach)

แนวทางศึกษาในเรื่องการใช้ประโยชน์และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อมวลชน (the uses and the gratifications approach) เป็นการเน้นความสำคัญของกลุ่มผู้รับสาร ในฐานะผู้กระทำการสื่อสาร (active) กล่าวคือตัวผู้รับสารเป็นผู้เลือกใช้สื่อประเภทต่าง ๆ และเลือกรับเนื้อหาของข่าวสารเพื่อสนองความต้องการของตนเอง

แคทซ์และคณะ (Katz, E. and Others, 1974) ได้ให้คำอธิบายในแบบแผนในเรื่องของการใช้ประโยชน์และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อมวลชนของบุคคลผู้รับสาร ดังนี้

แนวทางศึกษาการใช้ประโยชน์และการได้รับความพึงพอใจคือ การศึกษาผู้รับสารเกี่ยวกับ (1) สภาวะทางสังคมและจิตใจ ซึ่งก่อให้เกิด (2) ความต้องการจำเป็นของบุคคล และเกิดมี (3) ความคาดหวังจากสื่อมวลชนหรือแหล่งข่าวสารอื่น ๆ แล้วนำไปสู่ (4) การเปิดรับสื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ กัน อันก่อให้เกิดผล คือ (5) การได้รับความพึงพอใจตามที่ต้องการ และ (6) ผลอื่น ๆ ที่ตามมาซึ่งอาจจะไม่ใช่ผลที่ตั้งเจตนาไว้ก็ได้

องค์ประกอบต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวความคิดในเรื่องการใช้ประโยชน์และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อมวลชนตามที่กล่าวมาอาจแสดงให้เห็นในรูปแบบจำลองได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงองค์ประกอบของการใช้ประโยชน์ของการได้รับความพอใจ
ที่มา : หลักและทฤษฎีการสื่อสาร หน้าที่ 9-15, หน้า 635

แบบจำลองการใช้ประโยชน์และการได้รับความพึงพอใจนี้ เป็นแบบจำลองซึ่งได้กำหนดขึ้นมาเพื่ออธิบายถึงกระบวนการรับสารในการสื่อสารมวลชน และเพื่ออธิบายถึงการใช้อีสื่อมวลชนโดยปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเลือกบริโภคสื่อมวลชนนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการหรือแรงจูงใจของผู้รับสารเอง บุคคลแต่ละคนย่อมมีวัตถุประสงค์ มีความตั้งใจ ซึ่งมีความต้องการในการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนเพื่อสนองความพึงพอใจของตนเองด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน

การศึกษาตามแนวคิดนี้มีได้แบ่งเส็งว่า สื่อมวลชน คือ ตัวการที่มีผลหรือมีอิทธิพลต่อผู้รับโดยตรง แต่กลับมองว่า กลุ่มผู้รับสารต่างหากที่ใช้สื่อมวลชนเพื่อสนองความพึงพอใจของตนเอง การศึกษาในลักษณะนี้จึงตรงกับวิธีการศึกษาในเชิงหน้าที่ของสื่อมวลชน (functional approach) ที่มุ่งพิจารณาว่า สื่อมวลชนมีหน้าที่ต่าง ๆ กัน เพื่อสนองความต้องการของผู้รับสาร

ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างปัจเจกบุคคล (Individual Differences Theory)

เดอเฟลอร์ (Defleur, 1966) ได้คัดแปลงหลักการเชิงกลไกของสิ่งเร้า-การตอบสนอง โดยเส็งเห็นว่า สมาชิกผู้รับสารสื่อมวลชนแต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกันในทางจิตวิทยา เช่น ทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อทำให้ความสนใจในการเปิดรับข่าวสารหรือตีความหมายข่าวสารจากสื่อมวลชนแตกต่างกัน ไม่มีความสอดคล้องกัน

เดอเฟลอร์ได้เสนอหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับทฤษฎีความแตกต่างระหว่างปัจเจกบุคคลดังนี้

- 1.1 มนุษย์เรามีความแตกต่างอย่างมากในองค์ประกอบทางจิตวิทยาส่วนบุคคล
- 1.2 ความแตกต่างนี้ บางส่วนมาจากลักษณะแตกต่างทางชีวภาพ หรือทางร่างกายของแต่ละบุคคล แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมาจากความแตกต่างที่เกิดจากการเรียนรู้
- 1.3 มนุษย์ซึ่งถูกขบเลี้ยงภายใต้สภาพการณ์ต่าง ๆ จะเปิดรับความคิดเห็นแตกต่างกันไปอย่างกว้างขวาง

1.4 จากการเรียนรู้สิ่งแวดลอมทำให้เกิดทัศนคติ ค่านิยมและความเชื่อที่รวมเป็นลักษณะทางจิตวิทยาส่วนบุคคลที่แตกต่างกันไป

ความแตกต่างดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นสภาวะเงื่อนไข (conditioning) ที่กำหนดการรับรู้ข่าวสารสื่อมวลชน กระบวนการเลือกสรรในการเปิดรับสื่อมวลชนหรือการเลือกจดจำข่าวสาร มีบทบาทอย่างสำคัญต่อการรับรู้ข่าวสาร ดังนั้นข่าวสารจากสื่อมวลชนจึงมิได้มีลักษณะเหมือนการนิคยา เพราะผู้รับสารมีภูมิคุ้มกันหรือมีเครื่องกลั่นกรองข่าวสารต่าง ๆ ทำให้ผลหรือการตอบสนองอาจจะไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของข่าวสารเสมอไป

โครงสร้างเชิงเหตุผลของทฤษฎี ความแตกต่างระหว่างปัจเจกบุคคลอาจจะแสดงให้เห็นได้ในลักษณะดังนี้

เหตุ $\longrightarrow$ (กระบวนการที่แทรกตรงกลาง) $\longrightarrow$ ผล

นั่นคือ กระบวนการที่แทรกตรงกลางหรือตัวแปรแทรก อันได้แก่ ลักษณะบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคลจะมีอิทธิพลต่อผลการสื่อสาร (เหตุ)

ทฤษฎีกลุ่มสังคม (Social Categories Theory)

เดอเฟลอร์ ได้กำหนดให้ปัจจัยทางด้านสังคมเป็นตัวแปรแทรก ซึ่งแตกต่างไปจากทฤษฎีความแตกต่างระหว่างปัจเจกชนที่กำหนดให้ลักษณะทางจิตวิทยา ส่วนบุคคลเป็นตัวแปรแทรก

ทฤษฎีกลุ่มสังคมได้กล่าวว่า ประชาชนที่มีลักษณะทางสังคมคล้ายกันจะแสดงพฤติกรรม การสื่อสารมวลชนคล้ายคลึงกัน พฤติกรรม การสื่อสารมวลชนนี้ ได้แก่ การเปิดรับสื่อมวลชน ความชอบต่อสิ่งประเภทต่าง ๆ และผลของการสื่อสาร เป็นต้น

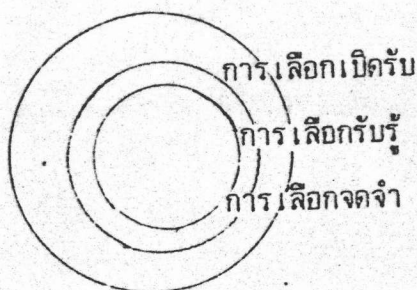
สำหรับลักษณะทางสังคมที่สำคัญนั้น ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ ชาติพันธุ์ ศาสนา อายุ เพศ และภูมิสำเนา เป็นต้น ซึ่งตามสมมติฐานนั้น ประชาชนที่มีลักษณะทางสังคม อยู่ในกลุ่มเดียวกันมักจะมีคามสนใจหรือมีพฤติกรรมในแนวทางเดียวกัน

การเลือกสรรและการแสวงหาข่าวสาร

1. การเลือกสรรในการรับสาร (Selective Processes)

ผู้รับสารจะมีกระบวนการเลือกรับรู้ข่าวสารที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์ ตามความต้องการ ตามความเชื่อ ตามทัศนคติ ตามความรู้สึกนึกคิด ฯลฯ ที่ไม่เหมือนกัน

กระบวนการเลือกสรรเปรียบเสมือนเครื่องกรอง (filters) ข่าวสารในการรับรู้ของมนุษย์เรา ซึ่งประกอบด้วยการกลั่นกรอง 3 ชั้น ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงกระบวนการเลือกสรร 3 ชั้น

ที่มา: หลักและทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 915, หน้า 637

1.1 การเลือกเปิดรับหรือเลือกสนใจ (Selective Exposure or Selective Attention) หมายถึงแนวโน้มที่ผู้รับสารจะเลือกสนใจหรือเปิดรับข่าวสารจากแหล่งหนึ่งแหล่งใดที่มีอยู่ด้วยกันหลายแหล่ง เช่น เลือกชมข่าวโทรทัศน์ช่องใดช่องหนึ่ง เป็นต้น พบว่า การเลือกเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ อาทิเช่น ทัศนคติเดิมของผู้รับสาร เฟลติงเจอร์ชี้ให้เห็นว่า เมื่อบุคคลได้ตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีความได้เปรียบเสียเปรียบกำลังกัน บุคคลย่อมมีแนวโน้มที่จะแสวงหาข่าวสารที่สนับสนุนการ

ตัดสินใจนั้น ๆ (reinforcement information) มากกว่าที่จะแสวงหาข่าวสารที่ขัดกับสิ่งที่กระทำลงไป

อย่างไรก็ดี ทฤษฎีที่ว่าด้วยการเลือกเปิดรับข่าวสารที่สอดคล้องกับทัศนคติเดิมนั้น บางครั้งต้องพิจารณาพร้อมกับปัจจัยอื่น ๆ ด้วย เช่น ปัจจัยทางด้านสังคม จิตใจ และลักษณะส่วนบุคคลอีกมากมายหลายประการที่ทำให้เราพบว่า คนบางคนเลือกดูข่าวช่อง 5 คนบางคนดูข่าวช่อง 9 ฯลฯ ปัจจัยเหล่านี้ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (เช่น ระดับการศึกษา วัย อาชีพ รายได้ ฯลฯ) ความเชื่อ อุดมการณ์ ลัทธินิยม ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ประสบการณ์ ฯลฯ

1.2 การเลือกรับรู้หรือตีความ (Selective Perception or Selective Interpretation) เป็นกระบวนการกลั่นกรองขั้นต่อมา เมื่อบุคคลเลือกเปิดรับข่าวสารจากแหล่งหนึ่งแหล่งใดแล้วก็เชื่อว่าข่าวสารนั้นจะถูกรับรู้เป็นไปตามเจตนาธรรมของผู้ส่งสารทั้งหมด ผู้รับสารแต่ละคนอาจจะตีความหมายข่าวสารขึ้นแตกต่างกันที่ส่งผ่านสื่อมวลชนไม่ตรงกัน เช่น การลดค่าเงินบาท บางคนอาจจะมองว่ามีผลดี บางคนอาจจะเห็นว่ามีความเสียหายมากกว่า เป็นต้น ความหมายของข่าวสารที่ส่งไปถึงจึงมิได้อยู่ที่ตัวอักษร รูปภาพ หรือคำพูดเท่านั้น แต่อยู่ที่ผู้รับสารจะเลือกรับรู้หรือเลือกตีความความเข้าใจของตัวเอง หรือตามทัศนคติตามประสบการณ์ ตามความเชื่อ ตามความต้องการ ตามความคาดหวัง ตามแรงจูงใจ ตามสภาวะร่างกาย หรือสภาวะอารมณ์ขณะนั้น เป็นต้น

1.3 กระบวนการเลือกจดจำ (Selective Retention) เป็นแนวโน้มในการเลือกจดจำข่าวสารเฉพาะส่วนที่ตรงกับความสนใจ ความต้องการ ทัศนคติ ฯลฯ ของตนเอง และมักจะลืมในส่วนที่ตนเองไม่สนใจหรือไม่เห็นด้วยได้ง่ายกว่า งานวิจัยเก่าแก่ของฮอลพอร์ต และ โพลท์แมน (Allport, G.W. and Postman, L.1947) ที่มีการอ้างถึงกันบ่อยก็คือ การศึกษาถึงการถ่ายทอดข่าวลือจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง ซึ่งพบว่าผู้รับมักจะถ่ายทอดเรื่องราว

ต่อไปยังคนอื่น ๆ ไม่ครบถ้วนเหมือนที่รับมา ทั้งนี้เพราะแต่ละคนเลือกจดจำเฉพาะส่วนที่ตนเอง
เห็นว่าน่าสนใจเท่านั้น ส่วนที่เหลือมักจะถูกลืมหรือไม่นำไปถ่ายทอดต่อ

การเลือกจดจำนั้นเปรียบเสมือนเครื่องกรองชั้นสุดท้ายที่มีผลต่อการส่งสารไปยัง
ผู้รับสาร ในบางครั้งข่าวสารอาจจะถูกปฏิเสธตั้งแต่ขั้นแรกโดยการไม่เลือกอ่าน ฟัง หรือชมสื่อ
มวลชนบางฉบับหรือบางรายการ ในกรณีที่ผู้รับสารหลีกเลี่ยงไม่ได้ (เช่น การถ่ายทอดวิทยุ
โทรทัศน์รายการเดียวกันทุกช่องในเวลาพร้อม ๆ กัน) ผู้รับสารก็อาจจะพยายามตีความข่าวสาร
ที่ได้รับตามความเข้าใจหรือความต้องการของตนเอง แต่หากว่าข่าวสารนั้นไม่เปิดโอกาสให้ตี
ความหมายแตกต่างไปได้ (เพราะความชัดเจนที่เข้าใจตรงกันอยู่แล้ว) ผู้รับสารก็ยังมีโอกาส
ปฏิเสธข่าวสารนั้นได้อีกเป็นชั้นสุดท้าย กล่าวคือเลือกจดจำเฉพาะบางส่วนของตนเองสนใจหรือ
ต้องการเท่านั้น

2. การแสวงหาข่าวสาร

ชาร์ลส์ แอตคิน (Charles Atkin, 1973) กล่าวว่า บุคคลจะเลือกรับ
ข่าวสารใดจากสื่อมวลชนนั้นขึ้นอยู่กับ การคาดคะเนเปรียบเทียบระหว่างผลรางวัลตอบแทน
(reward value) กับการลงทุนลงแรง (expenditures) และพันธะผูกพัน (liabilities)
ที่จะตามมา ถ้าผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่จะได้รับ (เช่น การได้รับข่าวสารหรือความบันเทิง
ตามที่ต้องการ) สูงกว่าการลงทุนลงแรง (เช่น การต้องลงทุนซื้อหาเพื่อให้ได้มา) หรือการ
ต้องใช้ความพยายามที่จะรับรู้ หรือทำความเข้าใจแล้ว บุคคลย่อมแสวงหาข่าวสารนั้น
(information seeking) แต่ถ้าผลประโยชน์ที่ได้รับน้อยกว่าการลงทุนลงแรง บุคคลก็อาจ
จะเฉยเมยต่อข่าวสารนั้น (information ignoring) ในกรณีที่บุคคลเห็นว่าการรับข่าวสาร
นั้นจะก่อให้เกิดพันธะผูกพัน เช่น ทำให้เกิดความไม่พอใจ ไม่สบายใจหรือความไม่แน่ใจมากขึ้น
ก็อาจจะใช้วิธีหลีกเลี่ยงข่าวสารนั้น (information avoidance) ในบางครั้งถ้าหากว่า
ความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงหรือไม่รับข่าวสารต้องลงทุนลงแรงมากกว่าการรับข่าวสารนั้นบุคคล
อาจจะต้องยอมรับข่าวสารนั้นทั้ง ๆ ที่ไม่เต็มใจ (information yielding)

ชาร์ลส์ แอตคิน ซึ่งให้เห็นว่า การแสวงหาข่าวสารหรือความต้องการการสื่อสารมวลชนของปัจเจกบุคคลนั้น คือต้องการได้รับข่าวสาร (information) และความบันเทิง (entertainment)

ความต้องการข่าวสารนั้นเกิดจากความไม่รู้หรือไม่แน่ใจ (uncertainty) ของปัจเจกบุคคลที่มาจาก

1. การมองเห็นความไม่สอดคล้องต้องกันระหว่างระดับความรู้ของปัจเจกบุคคลขณะนั้น กับระดับความต้องการที่อยากจะรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายนอก (extrinsic uncertainty) ยิ่งเป็นเรื่องที่สำคัญก็ยิ่งอยากมีความรู้ความเข้าใจสูง และ
2. การมองเห็นความไม่สอดคล้องต้องกันระหว่างความรู้ที่มีอยู่ของปัจเจกบุคคลขณะนั้น กับความรู้ตามเป้าหมายที่ต้องการซึ่งกำหนดโดยระดับความสนใจส่วนบุคคลของปัจเจกบุคคลนั้นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (intrinsic uncertainty)

สำหรับความต้องการได้รับความบันเทิงของปัจเจกบุคคลนั้นมาจากการกระตุ้นอารมณ์แห่งความรื่นเริงบันเทิงใจ ที่เกิดจากการมองเห็นความไม่สอดคล้องต้องกันระหว่างสถานะที่เป็นอยู่ของปัจเจกบุคคลขณะนั้นกับระดับความสนุกสนานที่คาดหวังไว้ (intrinsic desire)

ข่าวสารที่จะลดความไม่รู้หรือความไม่แน่ใจที่เกี่ยวข้องกับความสนใจภายในส่วนบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (intrinsic uncertainty) และที่เกี่ยวข้องกับความบันเทิงสนุกสนานส่วนตัว (intrinsic desire) นั้น แอตคิน เรียกว่า "ข่าวสารที่ให้ความพึงพอใจทันทีในเชิงการบริโภค" (immediate consummatory gratifications) ส่วนข่าวสารที่ลดความไม่รู้ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอก (extrinsic uncertainty) นั้น แอตคินให้ชื่อว่า "ข่าวสารที่ใช้ประโยชน์เป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจช่วยเพิ่มพูนความรู้ความคิด และแก้ปัญหาต่าง ๆ" (instrumental utilities) ในชีวิตประจำวันข่าวสารบางอย่างอาจจะให้ประโยชน์ทั้งการนำไปใช้และให้ความบันเทิงขณะเดียวกัน

โดยสรุปแล้ว กล่าวได้ว่า การแสวงหาข่าวสารหรือการเลือกรับข่าวสารนั้น นอกจากเพื่อสนองนัยสนทนาคติหรือความคิดและความเข้าใจที่มีอยู่เดิมแล้ว ยังเป็นการแสวงหาเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในทางอื่น ๆ เช่น เพื่อให้มีความรู้ ใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจแก้ปัญหา รวมทั้งเพื่อสนองความสนใจส่วนบุคคลและเพื่อความบันเทิงเรีงใจด้วย นอกจากนี้การที่บุคคลใดจะตัดสินใจแสวงหาข่าวสาร เจยเมยต่อข่าวสาร หรือหลีกเลี่ยงการเปิดรับข่าวสารนั้นก็ขึ้นอยู่กับการประเมินเปรียบเทียบบถึงความพยายามที่ใช้และผลตอบแทนในการที่จะรับรู้ข่าวสารใด ๆ ด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับข่าวโทรทัศน์ และอิทธิพลของโทรทัศน์กับตัวแปรที่ศึกษาทั้งงานวิจัยภายในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

ผลงานวิจัยของ มาร์ค เลวี (Mark Levey, 1983) โดยอาศัยทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อความพึงพอใจ (Uses and Gratifications) พบว่า 75% ของผู้ตอบคำถามให้เหตุผลว่าสาเหตุที่ดูข่าวโทรทัศน์เป็นประจำ เพราะต้องการติดตามเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน, เพื่อเพิ่มความมั่นใจว่าเขาจะรู้เรื่องเหตุการณ์รอบตัวได้ดีกว่าคนอื่น ๆ, เพื่อรับข้อมูลมาเป็นความรู้พื้นฐานหรือเพื่อสนองนัยสนทนาคติเห็นของตน, เพื่อความบันเทิง, เพื่อผ่อนคลาย และเพื่อความบันเทิงสำหรับเนื้อหาของข่าวที่ผู้ชมให้ความสนใจมากที่สุดก็คือ ข่าวเศรษฐกิจและวิธีการของผู้บริโภคที่ชาญฉลาด เช่นเดียวกันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด โดยเฉพาะข่าวอาชญากรรม และอุบัติเหตุต่าง ๆ ในงานวิจัยเดียวกันนี้ พบว่า ผู้ชายมีความสนใจในข่าวกีฬามากกว่าผู้หญิง โดยไม่พบความแตกต่างของความชื่นชอบในตัวผู้ประกาศหญิงหรือชาย

เดนนิส แมคควอล (Denis McQuail ได้ทำการสังเกตพบว่า "ข่าว" มีบทบาทแฝงทำให้คนเสพติด เป็นการแสดงละครเร้าอารมณ์เกี่ยวกับเนื้อหาความโศกร้ายของประชาชน

ส่วน เฟรดเดอริก (Frederick J. Hacker นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน สรุปว่า "ความตื่นตระหนก (Terrorism)" ได้กลายมาเป็นรูปแบบความบันเทิงของมวลชนไปเสียแล้ว

คำถามเกี่ยวกับความรุนแรงในสื่อมวลชน โดยเฉพาะในโทรทัศน์นั้น เริ่มมีมาตั้งแต่การเข้ามาของสื่อชนิดนี้ทีเดียว ในปี 1954 สภา Senate ได้ตระหนักถึงเรื่องนี้ว่าความรุนแรงในโทรทัศน์ จะทำให้เด็ก ๆ มีพฤติกรรมก้าวร้าว ได้มีการหาวิธีการศึกษาต่าง ๆ ทั้งวิธีทางประชากร และวิธีทางวิทยาศาสตร์ แต่ก็ยังไม่อาจให้คำจำกัดความกำหนดวิธีการวัด และวิเคราะห์ความรุนแรงในโทรทัศน์ที่แน่นอนได้ กระนั้นก็ตาม เมอเรย์ (Murray) ได้ทำการวิจัยในปี 1970 พบว่า เด็กวัยรุ่นให้คำจำกัดความ "ความรุนแรง" โดยแบ่งได้เป็น 3 ประการ (K. Tim Wulfermeyer, 1983)

1. ร่างกาย - ความรุนแรงต่อบุคคล การทำลายทรัพย์สิน
2. จิตใจ - ความรุนแรงต่อจิตใจและอารมณ์ เช่น ความกลัว ความเกลียด หรือ อาฆาตแค้น
3. วาจา - คำพูดที่ไม่ดี ใช้คำพูดในทางที่ผิด กล่าวร้าย

จากการวิจัยของสตรอร์วี คซาชีวะ และ พัฒนาวดี ชูโต (อิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อเยาวชน, ไม่ระบุปี) พบว่าการเรียนรู้ความก้าวร้าวนี้ จะมีความแตกต่างกันระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง กล่าวคือ แม้เด็กหญิงและเด็กชายจะเรียนรู้พฤติกรรมก้าวร้าวจากการสังเกตความรุนแรงจากสื่อมวลชนมากเท่า ๆ กัน แต่เด็กหญิงจะกระทำในสิ่งที่เรียนรู้มาน้อยกว่า ทั้งนี้เพราะบทบาทของเพศหญิงตลอดจนบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมต่อต้านพฤติกรรมของผู้หญิงที่ก้าวร้าว

ปฏิพัทธ์ กระแสอินทร์ ทำการวิจัยเรื่อง "อิทธิพลของภาพยนตร์โทรทัศน์ต่อพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่น" ปี 2509 ได้ทำการสำรวจความสนใจของเด็กวัยรุ่นทั้งชายและหญิงในการชมภาพยนตร์โทรทัศน์ และอิทธิพลของภาพยนตร์ต่อเด็กวัยรุ่น ผลการวิเคราะห์ พบว่า

1. เด็กวัยรุ่นใช้เวลาในการดูโทรทัศน์ เฉลี่ยสัปดาห์ละ 13 ชั่วโมง 40.8 นาที
2. เด็กวัยรุ่นชายสนใจภาพยนตร์สงครามภาพยนตร์จารกรรมมากที่สุด เด็กวัยรุ่นหญิงสนใจภาพยนตร์วิทยาศาสตร์ก้าวหน้ามากที่สุด
3. ภาพยนตร์โทรทัศน์มีอิทธิพลต่อเด็กวัยรุ่นในแง่ดี คือ ช่วยในด้านการเข้าสังคมกับเพื่อน และให้ความรู้แก่เด็กได้มาก ส่วนในแง่เสียก็คือ ทำให้เด็กชอบเลียนแบบพระเอกและผู้ร้ายและมีผลต่อจิตใจและสุขภาพของเด็กวัยรุ่น โดยทั่ว ๆ ไป เด็กวัยรุ่นกลัวเรื่องที่น่าหวาดเสียว แต่จะจดจำรายละเอียดของจุดเร้าใจสูงสุดของเรื่องได้ดีกว่ารายละเอียดทั้งเรื่อง

พบว่าระดับการศึกษาของผู้ปกครอง เป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการชมโทรทัศน์ของวัยรุ่น ในทำนองเดียวกันกับงานวิจัยของ สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คัมไพโรจน์ ใน "อิทธิพลของสื่อต่อเด็กในกรุงเทพมหานคร" ปี 2528 พบว่า สื่อที่เด็กชั้น ป.1-ม.3 ชอบมากที่สุดคือ โทรทัศน์และการ์ตูนเป็นรายการที่ทุกระดับชั้นเลือกชมเป็นอันดับแรก โดยมีปัจจัยด้านเพศ สถานะโรงเรียน สภาพเศรษฐกิจ และระดับการศึกษาของผู้ปกครอง เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญต่อผลงานวิจัยนี้ด้วย

แคมป์เบล (Campbell, 1965) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดูโทรทัศน์ของเด็กไว้ดังนี้

1. โทรทัศน์มีแนวโน้มที่จะทำให้เด็กเล็ก และเด็กวัยรุ่นเลียนแบบผู้ที่มีบุคลิกลักษณะหุนหันวึกใจ
2. การพูดถึงผลที่เกิดจากการดูโทรทัศน์ให้แน่นอนลงไปนั้น เป็นสิ่งที่กำหนดลงไปได้ยาก เพราะผลที่เกิดและมีขึ้นกับแต่ละคน แต่ละเรื่องแตกต่างกันออกไป ยังมีข้อเท็จจริงที่ซ่อนอยู่อย่างหนึ่งว่า "เด็กดูโทรทัศน์ซึ่งมีอายุมากกว่าอายุเฉลี่ยของเด็กในชั้นเดียวกัน และเด็กที่ฉลาดมาก ผลการเรียนของเด็ก 2 กลุ่มนี้จะต่ำลงกว่าระดับปกติของตนเอง ในขณะที่เดียวกัน เด็กที่ค่อนข้างฉลาดน้อยจะสามารถทำคะแนนได้ดีขึ้นออกไปจากความแตกต่างเรื่องอายุและระดับสติปัญญาแล้ว ยังมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของบุคลิกภาพของเด็กอีกด้วย ลักษณะที่ว่าอาจเป็นผลที่เกิดจากการดูรายการโทรทัศน์ซึ่งต่างกัน แต่สิ่งที่มีความสำคัญเป็นอันมากก็คือลักษณะของ

บุคลิกที่เกิดจากการดูโทรทัศน์จะมีผลในการตัดสินใจเลือกการนิกยอนหลังและการจดจำและเห็น และความรู้บางอย่างที่ผิดแผกออกไปจากการที่ได้ดูโทรทัศน์อาจจะ เป็นด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้มีผู้ กล่าวกันว่า โทรทัศน์ก็เป็นเช่นเดียวกับหนังสือ วิทยุ การไปทัศนศึกษาออกสถานที่ ฯลฯ กล่าวคือ เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นลักษณะซึ่งกำลังเป็นอยู่ในปัจจุบันมากกว่าจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในบุคลิกภาพเด็กอย่างสิ้นเชิง เด็กที่มีอารมณ์ห้วนไหวได้ง่ายย่อมจะมีอารมณ์ห้วนไหวยิ่งขึ้น เมื่อ ดูรายการโทรทัศน์ซึ่งเด็กอื่นอาจจะไม่รู้สึกละเช่นนั้นเลย หรือเด็กที่เป็นคนขยับอย่างยิ่งอาจจะเห็น ว่ารายการตลกไร้สาระเป็นเรื่องน่าดู และเป็นการหย่อนอารมณ์อย่างดีก็ได้

3. ข้อสรุปทั่วไปที่กล่าวมาแล้วมักจะอธิบายแนวโน้มที่กำลังจะเกิดขึ้น และอาจจะ มองเห็นได้เมื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับโทรทัศน์ แม้ว่าเรายอมรับกันว่าเป็นการยากที่จะจำแนกและ ค้นหาแนวโน้มต่าง ๆ ด้วยความแน่ใจ หรือจะคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้นก็ตามแต่ ข้อมูลเกี่ยวกับ โทรทัศน์ที่มาหลังจากที่เรามีโทรทัศน์มาประมาณ 5 ปี ก็อาจจะชี้แนวโน้มให้เห็นได้บ้าง ใน ขณะเดียวกันถ้ามีผลที่สำคัญอันเกิดจากโทรทัศน์ก็ควรจะเป็นผลอันจะเกิดในระยะยาว ซึ่งจะ เกี่ยวข้องกับเรื่องของทัศนคติ ค่านิยม ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ความคิดเกี่ยวกับ ตนเอง ฯลฯ แต่ว่าการออกแบบการวิจัยและช่วงเวลาสั้น ๆ ที่ผ่านไปก่อนเริ่มการวิจัย มักจะ ไม่ค่อยสอดคล้องกับข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเลย

จวงจันท์ พาละหาญ (2516) ได้สรุปความสนใจในการดูโทรทัศน์ของเด็กไว้ดังนี้ เด็กอายุน้อยกว่าและเด็กที่สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่าจะใช้เวลาในการดูโทรทัศน์ มากกว่าเด็กโต ซึ่งชอบอยู่กับกลุ่มเพื่อนหรือมากกว่าเด็กที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสูงกว่า ซึ่ง มีโอกาสกว้างขวางในกิจกรรมการเล่น เด็กเมื่ออายุได้ 10 ปีมักจะพิจารณารายการวิทยุและ โทรทัศน์ที่เขาดูและมีการวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้น บรรดาบทกวี ตลก คนตริ เป็นสิ่งที่เด็กชื่นชอบ ในทุกระดับอายุ เมื่ออายุมากขึ้นเด็กจะสนใจในรายการที่เป็นจริงเป็นจังเพิ่มขึ้น พ่อแม่มักจะ ระวังในการดูโทรทัศน์น้อยลง เมื่อเด็กโตขึ้นโดยเชื่อว่าโทรทัศน์มีคุณค่าต่อการศึกษาของเด็ก การดูมากเกินไปเป็นสิ่งที่ไม่ดีสำหรับเด็ก เพราะจะทำให้เกิดการเพสียตา เครียด ผ่นร้าย หรือมีนิสัยในการกินไม่ดี เนื่องจากเหนื่อยและตื่น เต็มยิ่งกว่านั้นอาจทำให้เด็กมีค่านิยมที่บิดเบือน ไปในเรื่องของความรุนแรงของอาชญากรรม นอกจากนี้ยังทำให้เด็กอารมณ์ไม่ดีอีกด้วย

จากบทความเรื่อง "ความรุนแรงในจอโทรทัศน์ ยาพิษยุคพัฒนา" ของ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์ กล่าวไว้ว่า การศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของโทรทัศน์ต่อผู้ชมหลายชิ้น ได้ย่ำสรุปผล เหมือน ๆ กัน ถึงอิทธิพลต่อไปนี้คือ

1. ความรู้สึกชินชาต่อการใช้ความรุนแรงในชีวิตจริง เมื่อดูรายการทางโทรทัศน์ ที่มีเนื้อหาความรุนแรงแล้ว ผู้ชมที่อยู่ในวัยเด็กจะมีความรู้สึกชินชาต่อการใช้ความรุนแรง

2. การเพาะนิสัยนิยมความรุนแรง การชมรายการบันเทิงทางโทรทัศน์ที่มีความรุนแรงซ้ำแล้วซ้ำเล่า นอกจากจะส่งผลให้เกิดความรู้สึกไม่ยินดียินร้ายต่อความทารุณโหดร้าย และการใช้กำลังรุนแรงแล้ว ยังค่อย ๆ ลดอารมณ์หวั่นไหวต่อความรุนแรงของผู้ชมลงไป และทำให้รู้สึกว่าพฤติกรรมที่รุนแรงนั้นเป็นสิ่งปกติ และเหมาะสมในบางสถานการณ์ด้วย ได้มีผู้ทำการวิจัยในเรื่องนี้มากมาย และได้บทสรุปดังนี้

- เด็กมักเลียนแบบสิ่งที่ตนได้พบเห็นในจอโทรทัศน์มากกว่าที่จะเชื่อฟังคำสั่งสอนของบุคคลจริง ๆ

- เด็ก ๆ ที่ได้เห็นความรุนแรงในรายการโทรทัศน์ จะเรียนรู้พฤติกรรมดังกล่าว และจดจำได้นานนับเป็นเดือน ๆ หลังจากที่ได้อุบายการผ่านไป แล้ว และแม้ว่าจะไม่มีการดูซ้ำอีกเลย

- แม้เด็กจะมีชีวิตครอบครัวที่ดี คือมีพร้อมทั้งพ่อ แม่ ที่รักลูก และมีแบบอย่างที่ดีของผู้ไม่นิยมความรุนแรงก็ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าเด็ก ๆ จะปลอดภัยจากผลของความรุนแรงที่ปรากฏในจอโทรทัศน์

- ความรุนแรงที่ปรากฏในจอโทรทัศน์ สามารถส่งผลทางด้านทัศนคติ และแบบพฤติกรรมอันยาวนานแก่ผู้ชม และการที่เด็ก ๆ ดูโทรทัศน์มากในวัยเด็กจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับพฤติกรรมที่รุนแรงหลังจากที่เด็กจบการศึกษาชั้นมัธยมไปแล้ว

- เด็ก ๆ มักจะเลียนแบบการใช้ความรุนแรงที่เพิ่งได้เห็นในจอโทรทัศน์ในการเล่น แม้ว่าจะมีโอกาสเลือกเล่นของเล่นอย่างอื่นที่ไม่ใช่ของเล่นประเภทที่ใช้ความรุนแรง

- การดูภาพยนตร์ การ์ตูน ที่มีความรุนแรงทางโทรทัศน์เพียงครั้งเดียวจะเพิ่มความรุนแรงในการเล่นของเด็กอย่างทันตาเห็น คือภายในไม่กี่นาทีหลังจากที่ได้ดูรายการจบ

- ความรุนแรงที่แสดงในจอโทรทัศน์ อาจทำให้เด็กบางคนมีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าของความรู้สึกเดิม ก่อนที่จะได้ดูรายการนั้น ๆ

อย่างไรก็ตาม บทสรุปของงานวิจัยเหล่านี้ก็ไม่ได้ศึกษาว่าการพูดคุย ซึ่งนะของพ่อแม่เกี่ยวกับเรื่องของสิ่งที่เด็กพบเห็นในโทรทัศน์นั้น จะมีผลต่อการลดอิทธิพลของสื่อมวลชนต่อการเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าวได้หรือไม่

3. การยึดเอาการใช้ความรุนแรงเป็นวิธีการแก้ปัญหา เด็กจะเกิดความรู้สึกว่าความรุนแรงเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ปกติ และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เด็ก ๆ จะรู้สึกว่า การใช้กำลังชกต่อย ทบตี ยิง แทะ ฆ่านั่น เป็นวิธีการที่ได้ผลดีกว่าวิธีอื่น ๆ ซึ่งต้องใช้เวลามากกว่า เช่น การพูดจากันด้วยเหตุผลหรือการพยายามเข้าใจซึ่งกันและกัน ผลลัพธ์ก็คือ เด็กที่ดูรายการบันเทิงทางโทรทัศน์ที่มีเนื้อหารุนแรงมากก็จะเชื่อในความชอบธรรมของการใช้กำลังรุนแรงเพื่อแก้ไขปัญหาละตนเองก็พร้อมจะใช้วิธีการดังกล่าวเมื่อประสบเข้ากับปัญหายุ่งยากในชีวิตจริง

จากผลการวิจัยเรื่อง "การป้องกันอาชญากรรมขั้นมูลฐานในเด็กและเยาวชน" (อ้างในเสรี วงษ์มณฑา และคณะ, 2533) โดยวิจัยจากเด็กที่เคยประกอบอาชญากรรม ณ สถานฝึกและอบรมเด็กกลางบ้านกรูณา พบว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีปัญหาทางอารมณ์ และความประพฤติไม่เหมาะสม เด็กจำนวนร้อยละ 88 ที่กระทำความผิด เพราะผู้ปกครองปล่อยปละละเลยไม่เอาใจใส่ทำให้เด็กขาดความอบอุ่นและสิ่งยึดเหนี่ยวมีอารมณ์รุนแรง โมโหง่าย ก้าวร้าว ความประพฤติดื้อรั้น

จากผลการวิจัยเรื่อง อิทธิพลของความรุนแรงในโทรทัศน์ต่อเยาวชนไทย โดยเสรี วงษ์มณฑา และคณะ (2533) พบว่าปัจจุบันโทรทัศน์เป็นสื่อสารมวลชนที่ได้รับความนิยมจากเยาวชนไทยมากพอสมควร โดยสังเกตได้จากพฤติกรรมก้าวร้าว แต่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวแสดงออกถึงความรุนแรงของเยาวชนไทย ไม่ได้มีอิทธิพลมาจากความถี่ในการ

เปิดรับชมรายการทางโทรทัศน์ หรือประเภทของเนื้อหาในละคร ภาพยนตร์โทรทัศน์ โดยส่วนใหญ่แล้ว ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์ และพฤติกรรมการแสดงออกถึงความรุนแรงของเยาวชนไทย ได้แก่ ปัจจัยที่มาจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวของเยาวชนไทย ซึ่งได้แก่ อาชีพ และการศึกษาของบิดามารดา หรือผู้ปกครองชายหญิง รายได้ครอบครัว

อย่างไรก็ตาม จากผลของการวิจัย ได้พบว่าปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของเยาวชนไทย ที่เห็นด้วยกับการแก้ปัญหาด้วยวิธีการรุนแรง ก็คือความบ่อยครั้งในการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโทรทัศน์ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่อาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงในเยาวชนไทย แต่ทั้งนี้และทั้งนั้น ก็คงต้องพิจารณาถึงเงื่อนไขและปัจจัยอื่นรอบ ๆ ตัวของเยาวชนไทยประกอบไปด้วย

ชัว (Choi, 1975) ได้ทำการวิจัยเพื่อหาพฤติกรรมที่แท้จริงในการชมโทรทัศน์ ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะบุคลิกภาพกับความชอบรายการโทรทัศน์ประเภทรุนแรงและความชอบในการเลือกชมมีความสัมพันธ์กับตัวแปรทางด้านประชากร เช่น เพศ ระดับการศึกษา รวมทั้งสถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม นอกจากนี้ Choi ยังสรุปว่า การที่เด็กชอบชมรายการประเภทรุนแรงนั้น น่าจะเป็นผลมากกว่าเป็นเหตุ สิ่งที่เป็นเหตุให้เด็กชอบชมรายการประเภทนี้ ได้แก่ บุคลิกภาพ ประสบการณ์ทางครอบครัว และความสัมพันธ์ภายในกลุ่มของแต่ละบุคคล

กรีนเบิร์ก และกอร์ดอน (Greenberg and Gordon, 1982) ศึกษาการรับรู้ความรุนแรงจากโทรทัศน์ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กเกรด 5 จำนวน 325 คน และเกรด 8 จำนวน 263 คน โดยให้ดูฉากที่รุนแรงและไม่รุนแรง จากภาพยนตร์โทรทัศน์แล้วถามการรับรู้ของเด็กพบว่า เด็กจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ ประเมินการยอมรับพฤติกรรมความรุนแรงที่ได้ดูมากกว่า และว่าเหมือนในชีวิตมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง

ในปี ค.ศ. 1952 วีบี (Wiebe) ได้ทำการวิจัยปฏิกิริยาของชุมชนต่อการชมรายการวิทยุโทรทัศน์ในเรื่องอาชญากรรม และคอร์ปชั่นในนิวยอร์ก ผลของการวิจัยปรากฏว่ารายการอาชญากรรมมีผลกระทบให้ผู้ชมเกิดความสนใจ และเร้าให้ผู้ชมกระทำการตามอย่างที่ได้เห็นด้วย

ชาร์เตอร์ (Dr. W. S. Charter) ได้สำรวจในสหรัฐอเมริกาว่า โทรทัศน์ให้ผลและให้โทษแก่สังคมเพียงใด โดยสอบถามพวกอาชญากรรมทั้งที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ว่า การกระทำผิดของเขานี้สืบเนื่องจากอะไร ปรากฏว่า อาชญากรชาย 365 คน นั้น ร้อยละ 49 แจ้งว่าโทรทัศน์ทำให้เขาอยากถือปืนร้อยละ 45 แจ้งว่าโทรทัศน์สอนให้รู้ลึกว่าการหาเงินแบบทุจริตง่ายดี จึงอาจกล่าวได้ว่าโทรทัศน์มีส่วนในการส่งเสริมให้คนกระทำผิดมากขึ้น โทรทัศน์มีอิทธิพลต่ออาชญากรรมหญิงอย่างไร ปรากฏว่าร้อยละ 48 ของอาชญากรหญิง 252 คน แจ้งว่าต้องการไปเที่ยวสถานเรียมรมย์ที่เกิดความสนุกสนานอย่างโลดโผน เพราะตัวเอกในโทรทัศน์ไปเที่ยวแต่งงานอย่างนั้นร้อยละ 38 แจ้งว่าเขาต้องการไม่ไปโรงเรียน เพราะเขาต้องการมีชีวิตที่สบายโอ้อ่า ไม่ต้องการทำอะไรอย่างชีวิตในโทรทัศน์

ในปี 1972 Surgeon General's Scientific Advisory Committee ได้ทำโครงการวิจัยในระยะยาว เพื่อพิจารณาถึงการวิเคราะห์เรื่องการปลุกฝัง รวมไปถึงทฤษฎีและกฎเกณฑ์งานวิจัยต่าง ๆ โดยทำการเปรียบเทียบโลกในความเป็นจริง และความเป็นจริงในโทรทัศน์ แล้วคาดการณ์โดยการประเมินค่ารูปแบบ เนื้อหา ที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยมที่สำคัญว่าโทรทัศน์เป็นตัวปลุกฝัง คุณถึงปัจจัยควบคุมหลายตัว คือ อายุ เพศ การศึกษา อาชีพ ระดับ และลักษณะการใช้สื่อ พบว่า โทรทัศน์มีอำนาจในการที่จะปลุกฝังจินตนาการและรูปแบบต่าง ๆ ให้กับผู้รับได้ ทำให้ค่านิยม ความเชื่อ พฤติกรรมของคนเสื่อมลง และทำให้คนมีลักษณะที่เหมือน ๆ กัน เป็นการกำหนดควาระให้ผู้รับ ซึ่งมีทั้งผู้เห็นด้วย และไม่เห็นด้วย แต่อย่างไรก็ตามโทรทัศน์ได้แพร่บรรทัดฐาน และปลุกฝังลักษณะเด่นของสังคมโดยทั่ว

สำหรับผลงานวิจัยในต่างประเทศ นักวิจัยหลายคนได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของโทรทัศน์ต่อเด็ก ซึ่งพอจะสรุปผลได้ (ปรมะ สตะเวทิน, 2531) ดังนี้

1. โทรทักต์สามารถกระตุ้นหรือส่งเสริมให้เด็กกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งได้ เมื่อเด็กมีความโน้มเอียงที่จะทำเช่นนั้นอยู่แล้ว

โดยปกติเด็กจะดูรายการโทรทัศน์ที่ตนชอบหรือต้องการ การเลือกดูรายการเหล่านั้นเป็นการเลือกดูตามสภาพของจิตใจ ความรู้สึกและค่านิยมของตน การที่เด็กเลียนแบบหรือจดจำการกระทำต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นในจอโทรทัศน์ แล้วนำไปปฏิบัติในเวลาต่อมานั้นก็เนื่องจากเด็กเหล่านี้มีนิสัย มีความชอบหรือมีปัญหาส่วนตัวที่เก็บกดเอาไว้ และพร้อมที่จะแสดงออกซึ่งความก้าวร้าวรุนแรง หากโอกาสหรือเหตุการณ์เอื้ออำนวย ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวได้แก่ การขาดความอบอุ่นจากพ่อแม่ การทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ได้พบเห็นการใช้กำลัง ความรุนแรงหรือการก่ออาชญากรรมอยู่เสมอ ตลอดจนการคบเพื่อนที่เกเร สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลในการทำให้เด็กเสียหรือกลายเป็นเด็กเกเรมากกว่ารายการโทรทัศน์ที่เด็กดูทั้งนั้น โทรทักต์เป็นเพียงตัวกระตุ้นจิตใจสำนึกหรือความโน้มเอียงที่จะกระทำ ความชั่วเท่านั้น

ผลงานของการวิจัยโดยส่วนใหญ่พบว่า เด็กที่เลียนแบบการกระทำที่รุนแรงหรือการก่ออาชญากรรมในโทรทัศน์แล้วนำมาปฏิบัติในชีวิตจริงนั้น เป็นเด็กที่มีนิสัยชอบความรุนแรงหรือมีปัญหาดังกล่าว ในขณะที่เด็กส่วนใหญ่ที่ไม่มีนิสัยก้าวร้าวหรือไม่มีปัญหาจะไม่เลียนแบบการแสดงหรือภาพยนตร์อาชญากรรมในโทรทัศน์

2. โทรทักต์สามารถสร้างทัศนคติและค่านิยมใหม่ให้เกิดขึ้นแก่เด็กได้ เมื่อเด็กไม่เคยมีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้นมาก่อน

ทัศนคติหรือค่านิยมของเด็กเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น ถูกสร้างโดยการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่และโรงเรียน เรื่องใดก็ตามที่เด็กมีความรู้หรือมีค่านิยมอยู่ก่อนแล้ว โทรทักต์จะมีอิทธิพลต่อเด็กน้อยมาก โทรทักต์จะมีอิทธิพลต่อเด็กเฉพาะ เรื่องที่เด็กไม่เคยรู้มาก่อน พ่อแม่

ไม่เคยสอนมาก่อน เด็กไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน ในกรณีเช่นนี้ โทรทัศน์จะมีอิทธิพลต่อความเชื่อ และทัศนคติ ตลอดจนสร้างความรู้สึกอย่างไรในจิตใจของเด็กได้ อย่างไรก็ตาม ทัศนคติและค่านิยมใหม่ที่จะได้จากโทรทัศน์นั้น จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเด็กได้ดูรายการโทรทัศน์ที่เสนอเรื่องราวในแนวเดียวกันบ่อย ๆ ซ้ำ ๆ ซาก ๆ เท่านั้น อิทธิพลของโทรทัศน์ในแง่นี้จึงมีลักษณะเป็นอิทธิพลสะสม มิใช่อิทธิพลที่ก่อให้เกิดผลได้ทันทีทันใด หรือในระยะเวลาอันสั้น มิใช่อิทธิพลที่เกิดจากการดูรายการโทรทัศน์เพียงรายการเดียว

การวิจัยในอังกฤษโดย ฮิลดี ซิมเมลเวท (Hilde Simmelweit) และคณะพบว่า เด็กผู้หญิงที่ถูกละเลยเกี่ยวกับปัญหาของชีวิตคู่บ่อย ๆ มักจะคิดว่าชีวิตการแต่งงานเต็มไปด้วยปัญหามากมาย นับตั้งแต่เรื่องสามีนอกใจ ความเจ็บไข้ได้ป่วยไปจนถึงการมีลูกที่ไม่ดี ในขณะที่เด็กผู้หญิงที่ไม่ได้ถูกละเลยแบบนี้บ่อยนักจะไม่เกิดความรู้สึกเช่นนี้ แต่กลับคิดว่าชีวิตคู่เป็นชีวิตที่สดใส น่าอภิรมย์

3. โทรทัศน์ทำให้เด็กจิตใจตายด้านขาดความเห็นอกเห็นใจ

นักวิจัยชาวออสเตรเลีย พบว่า เด็กซึ่งดูรายการโทรทัศน์ประเภทอาชญากรรมมากจนเกินขนาดจะไม่มีความรู้สึกตื่นเต้นอีกต่อไป เมื่อดูรายการประเภทนี้ในตอนหลัง ทั้งนี้ เพราะว่าการดูมาก ๆ ทำให้ผ่านการตื่นเต้นมากจนจิตใจตายด้าน ดังนั้น จึงไม่เกิดอารมณ์ใด ๆ และรู้สึกเฉยชาหลังจากการดูรายการเช่นนั้น และกลายเป็นคนที่ไม่เห็นอกเห็นใจ ไม่ยี่ดื้อที่ประสพเคราะห์กรรมจากอาชญากรรม

อย่างไรก็ตาม ผลของการวิจัยส่วนใหญ่พบว่า เด็กที่ดูโทรทัศน์มากผิดปกตินั้น มักจะเป็นเด็กที่มีปัญหา เด็กเหล่านี้ดูโทรทัศน์เมื่อมีความเครียดในชีวิตส่วนตัว เช่น เด็กที่เข้ากับเพื่อนไม่ได้ หรือเด็กที่เกิดความขัดแย้งกับพ่อแม่ ในขณะที่เด็กส่วนใหญ่ดูโทรทัศน์เพื่อความบันเทิง